

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

II.

Свечана представа, што је у спомен мога покојног пријатеља приређена, свршена је, и ја хитим, да испуним дато обећање, хитим, да поштованим читаоцима прикажем писца наших шалвих игара.

Човека познати, па онда оценити га и пре- судити га, врло је тешка ствар. Но ја ћу се тру- дити, да колико је могуће верно и тачно прика- жем пријатеља, кога сам од детињства познавао и с њиме сам се, тако рећи, до последњег тре- нутка дружио. Знао сам га још као мало дете, које је живо и несташно, па опет бистро и отво- рено, умиљато и досетљиво било. Познавао сам га као младића са срцем, пуним одушевљења, са смелим и одважним замишљајима и планови- ма. И на послетку дружио сам се са човеком, који се стишао, смирио, лативши се озбиљна ра- да на пољу српске књижевности, и то на оној страни тога поља, која је не само не обрађена, него и не раскрчена била. Дуго смо времена се- дили раме уз раме, па сам му сазнао све ње- гове замишљене мисли, све скривене жеље, на- мере и планове му, — па се надам, да ћу га моћи приказати онако, као што то његов спомен међу нама, и нарочито његова некадања љубав и пријатељство према мени захтевају. Па ако ми намера за руком испадне, постигао сам две цели, — одужио сам чин пијетета и учинио сам услугу оној српској публици, којој одношаји по- којникови нису били познати. Ову своју задаћу надам се у толико пре постићи, што се ни по- сле смрти нисам са пријатељем раставио. Ње- гови заостали списи, његова посмрчад, његови

започети умотвори, његови планови у нацрту, његове белешке, његови мемоари и многи дру- ги његови рукописи леже пред-а-мном на столу као живи сведоци његовог великог духа, и ње- говог вредног и раденог живота. У тој књижев- ној неуређеној и великидованој оставини огле- да се најбоље дух покојног Косте Трифковића. На свакоме листу, на свакој страни, при сва- коме реду сусретах се са покојниковим ду- хом. Из тих артија учим га већ познавати, дивим му се и поштујем га, жалим га и опла- кујем га. Па у колико би моја моћ познавања, или моје сећање, или мој суд недостајао, да га представим, учиниће то он сам, кад замислим његов вазда светао дух, да кад и кад са овог или оног листа прашних оставинских списа сле- ти и прикаже се сам, — а учиниће, учиниће то за цело, јер кога је познавао, знао је и то, да се он свугде и свагда умео наћи . . .

Коста Трифковић родио се у Новоме Саду 20. октобра 1843. године. Отац му је био Ата- насије, адвокат и чиновник, а касније сенатор новосадски, а мати Ана рођ. Ђорђевића из Те- мишвара. Мати пок. Косте била је женска да- ровита и пуна духа, које се врлине и на сина јој пренеле. Но како није била постојана здравља, преминула је врло рано, још кад је Коста у ни- жој гимназији био. Коста је, истина, био још дете, кад је она умрла, али је то дете већ осетило било снагу и моћ њенога духа, и за то је се Ко- ста са највећом њежношћу и најдубљим пошто- вањем врло често у својим белешкама и мемо- рима сећа.

(Наставиће се.)

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наши робови.“ Позоришна игра у 5 чинова, од Сахер-Мазоха, превео Сава Петровић.) Приказана први пут у четвртак 15. фебруара о г.

Посматрали смо публику нашу у оно неколико мучних тренутака, који леже између последњег превлака гудала до шуптања, што га производи дизање завесе. На лицима се није изражавало просто очекивање, радозналост, што нам га буди нешто ново, непознато; на лицима се указивала сигурност, поверење, да ће у том новом, непознатом бити и нечега, што ће му оправдати жудњу, што ће га утврдити у поверењу. Није публика при свакој новој глуми иста. Прву јој слутњу о психичној представи задаје штампана хартија с насловом глуме, с пишчевим именом, са наведеним особљем; она има неку ваздушасту зграду, неки магловити појам и о самој глуми, бар је готова, да је себи нацрта у неколико смелих потеза. С тим осећањем дође публика у позориште, с тим осећањем, потенцираним или обмахњеним, прати глуму, прати приказ глумаца. Тешко писцу, ако је публику завео, т. ј. ако се она у комбинацији својој преварила сама. Од појаве до појаве, од чина до чина расте, или онада саучешће, па по том и интерес и успех глуме. Потмуло мумлање, које или одобрава, или одбацује понуде са позорнице, по гдекоје тапшање, а живахан жагор и врева после сваког чина јесу спољашњи знаци унутрашњег покрета у публици.

Све те фазе, што их наведосмо, понављаху се при прикази глуме „Наши робови“. Наслов? Хм! Биће за цело нешто занимљиво, пикантно. Сахер-Мазох? Познато име, звучи већ одавно врло лепо. Особље? За цело из нашег свакидашњег живота. А глумци? Аха! Урбан ће бити главни јунак поред Фаустине.

Први чин је свршен. Диспозиција особита, сви услови за зрео заплет, противности у особама згодне — при крају мала катастрофа. Задовољна се врева разлеже по позорницу; утисак врло добар, публика добивена.

Други чин је свршен. На широко је развијена мотивација о љубави између Фаустине и Павла; она умна, осетљива, он интересантан. У публици неко задовољство, што држи, да је погодила језгро.

Трећи чин је свршен. На пространом темељу у скоковима диже се умна зграда — катастрофа се не да избећи. Она се и деси, и поред све валовите страсти, оставља публику ипак у некој извесности, да је ипак судба њених љубимаца обезбеђена. То се и видило на публици, јер се са свих страна мењаху мњења доста разноврсна правца.

Сврши се и четврти чин. Заплет на свом највишем врхунцу — публика у неизвесности.

Сврши се и пети чин. Расплет, ма да у главном, што се тиче психолошког момента, зависаше од случаја, тако се постепено и сигурно развија, да резултат није публику толико изненадио, колико што је оправдао поверење. Публика плеска задовољно, изазива главне приказиваче, не ће

да иде одмах, стоји раздвојена у групе, као да јој је жао, да се растави глуме, позоришта и да опет ступи у свакидашњи, обични, прозајични свет, који се некако не слаже са свим са свечаним и усхићеним расположењем њеним — глуму је продрла сјајно у свакоме погледу.

Али да видимо гатку.

Умна, млада, лена, богата, еманципована бароница Фаустина Левенбергова, коју окружује леп круг и умних и богатих пријатеља и поштовача, која јаше, пише чланке, пуши, — потребује тајника — човека — за свој приватан и јаван рад. Тај јој се јави у особи даровита и озбиљна Павла Урбана. Већ први састанак беше од велика утицаја. Интересантне појаве свагда привлаче једна другу, ма да одмах и нису кадре о томе давити речима рачуна. Та међусобна наклоност расла је постепено, док се није развила у праву, у свесну љубав, коју спољашње непогоде и вихори само креше и победу јој славнијом чине. Заиста, диван психолошки развитак, који нам тим више говори срцу, што се развија природно, доследно, без силом привучена грамзења за ефектом.

Међу пријатељима лене баронице спадају и руски гроф Каљцов, банкар Саломон с пикантном ћерком својом Јудитом, одветник Хаза са естетичном женом својом, Хорн, уредник „Напретка“, у коме општроумни чланци бароничини угледају света, фабриканат Ифотенхауер, племић Молвиц, лекар Бернард и певачица Мадлена. Сав тај лени збор с тога је у главном ту, да се укаже особа бароничина у већем и сјајнијем рељефу. Као најважнију особу из тог скупа, која на неки начин и заузима засебан положај, навешћемо Мадлену — негдашњу љубовцу Павла Урбана, а садашњу певачицу и милосницу грофа Каљцова. Она је напустила свога љубавника из млада, сретна доба, постала је неверна жена, побегла је од сиротиње, постигла је и спољашње славе и богатства, али не мира. Павле постаде од тог тренутка још озбиљнији, — женском полу ипак занимљивији, јер беше несретан.

При забави, што је приреди бароница, спази Мадлена Павла. Позна га на мах и ода се нехотиче осталима. Доћи до потпуна сазнавања те необичне појаве, беше смер и бароници с једне стране и грофу с друге стране. Бароница, као жена, грудила се, да бар странутицом дозна тајанствену прошлост свога секретара; он јој исприча, што је проживио, и кад спомену име невернице, име Мадлене, дођоше јој разне, покидане идеје, сумња, могућност, слутња, до извесна, стална облика: да је та Мадлена истоветна са певачицом Мадленом. Она се већ одала, он није могао, јер је још није видно. Да Фаустина дође до потпуно извесности, мора, себе ради, кад у њојзи наклоност уступа љубави, довести ебоје у сукоб, извести катастрофу, која би, као експозиција каква, на мах и разведрила, растумачила положај. Тај поступак изведен је на мајсторски начин. У друштву код баронице се виде Павле и Мадлена — резултат се знао већ напред. Увређени Павле хтеде је уклонити из

часне куће и уклони је, ма да му беху на путу и гроф и Молвиц; али он имађаше погајног, моралног савезника, лепу Фаустину.

У главном била би акција већ решена; али чудновати положај, личности, начин, све то није допустило, да на томе остане. Зар је могла увређена Мадлена хладнокрвно споситу нанесену јој бруку? Зар се могла Фаустина, ванредна Фаустина задовољити непотпуним резултатом? Зар моглаше имати и Павле својске сатисфакције и мира у моментаноме успеху? Никако, и у истом маху, кад мишљасмо, е се клучке лено развило, замрси нам се, тако рећи, под руком.

Безазлена, али ипак лукава Јудита ступа сад у акцију. Она постаде врло нуждан прибор у целом организму: та њено наивно мишљење и суђење, њене девојачке руке морају на природан начин да нам расплету чвор — у томе баш лежи дивна финоћа глуме те.

Мадлена, сећајући се негдашње љубави, коју у њу пробади свагда занимљива појава Павлова, а овамо још под притиском нанесене увреде, мораде потражити некада свога Павла. Али сиренски гласови њени не имају активна утицаја на Павла; они буде више у њему слатке успомене, и чим ове уступе места реалној садашњости, развије се грешни занос и он одбије Мадлену за свагда. Увређени понос, гњев, одбијена љубавна понуда надвлада над Мадленом; она му покуши дневник и десет хиљада форината, да га морално сатре и да га можда наведе, да се опет њојзи врати. Противна побуда, слутња о победи, наведе и Фаустину, да посети свог секретара; она стаде долазити до убеђења о правцу Павлових осећаја, али махрама, што је изгуби Мадлена, развије њену голему љубав до разудњања, до самовласна поступања. У бесној љубомори кривљаше Павла, пребациваше му злочин, хиташе му у лице приговоре и увреде, којима он само стављаше на сусрет мирну савест и мушко понашање.

Али сретан удес не хтеде да остане на томе. Мадлена промене у хитњи свој муф, у који беше турела дневник и новце, са муфом бароничним. У Фаустином стану дође до решења, које удеси Јудита, чисто у игри. Фаустина увиди, да је згрешила и кад је помислила, да је Павле можда грешан. А Павле? Ох, ала се лако прашта жени, коју заиста љубимо!

У свакој реченици, у свакој notiци, у сваком правцу задовољила нас је та глума. Гатка, тенденција, психолошки узроци и учинци, заплети и расплет, логика и здрав разум — све је то у складној хармонији, све чини велику умну зграду, која нам годи и срцу и разуму, и укусу и убеђењу, и начину и правцу.

Сахер-Мазох није за нас Србе име непознато, личност нова. Дуги низ његових прича и новела, штампаних у „Јавору“ и „Српској Зори“ уноснао је свет наш с тим ванредним и особитим даром. Наравно, да су много допринели бољем упознавању нашем с њиме и врло вешти преводи, већинном од Саве Петровића, чији нам и укус и језик насладе ствара.

Пређимо сад на приказ глумаца наших.

Без икакве сумње припада палма заслуге гђи Софији Максимовићки (Фаустини). Од првог оншалантног понашања, до постепеног развијања љубави, до врхунца у четвртој чини и до нежне појаве у петом чини, беше јој свако

кретање, сваки нагласак свесно простудирано дело. Она нам не приказиваше мање, него што би требала, а бома ни — више; она остаде доследна у оквиру своје дивне улоге: корак мање или корак више покварно би и помутило би нам утисак. Овако нам заостаде пријатна и округла успомена, а као рефлекс томе, признање уметничког напредовања јој.

Скоро упоредо с њоме иде улога г. Д. Ружића (Павла Урбана). Хоћемо ли рећи шта о његовој прикази? Хоћемо. И то ћемо споменути три појаве: у другом чину причање живота свог, у трећем чину, кад је познао Мадлену и у четвртој, кад се пред Мадленом борила у њему прошлост и садашност. Све то беху ремек-појаве, то беше класична прикази.

Улога гђце Ленке Хаџићеве (Мадлене) више је лепа него благодарна. Страсна жена, која чешће гази преко сваке препоне, само да дође до цели своје, више је продукт правца у способностима, него што има моралне директиве над њима. Она треба, особито у моментима голема афекта, да истакне тек праву нарав своју; она је спрасна жена, прељубница, која се из пуста ћефа враћа првобитној наклоности својој. У моментима, кад хоће да наведе Павла, да се опет њојзи врати, у четвртој чину, мора јој уметничка прикази бити на врхунцу свом. Ти моменти нису испали гђци Л. Хаџићеве са свим за руком. Ако беше и по где-које кретање добро, ако беху и речи згодне, у нагласку јој беше мане: гђца није поједине фазе тако нагласила, као што је изискивала та прекрасна појава, као што захтеваше предмет, ради чега се бори. Али то је ствар, коју ће гђца већ извести на боље, чим се још једаред понови та глума.

Улога гђе Марије Рајковићке (Јудита) од велике је психолошке вредности. Да јој је потпуно испала за руком, није потребно ваљда ни да се каже; гђа беше у елементу свом, имађаше да прикаже наивност.

Г. Марковић (гроф Каљцов) приказао је свој део елегантно и мирно; у моментима страсним, у трећем чину, врло лепо. Само нас је одмах у почетку мало немило дирнуло, што му је језик два три пута отказао услугу своју — али то није мана у способности.

Своју улогу приказао је г. Добриновић (Ханибал Молвиц) као и сваку другу, на потпуно задовољство публике. Његов је начин врло фини и одмерени, он не залипе у дивизији.

Г. С. Рајковић (Саломон), г. Лукић (Хорн), г. Јовановић (Хазе), г. Зорић (Шфотенхауер) као и гђца Ј. Поповићева (Фани) беху са свим на својим местима, као што се другоме писмо ни надали, знајући им способности. Гђца Б. Хаџићева (Ана) и г. Рајчевић (слагачки шегрт) беху добри.

При завршетку нам ваља споменути лепену и укусну тоалету наших глумица, која је за ту глуму већином засебно зготовљена. Уверени смо, да би и сам писац био њоме задовољан.

Још нешто. Глума та тако се допала публици, продрла је тако сјајно, да ће управа одговорити тек општој жељи, ако ту глуму да што пре представити.

Е. Р.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 19.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 22. ФЕБРУАРА 1879.

С НОВОМ ПОДЕЛОМ УЛОГА ПРВИ ПУТ;

ЉУБАВ НИЈЕ ШАЈА.

Шала у 1. радњи, по туђој мисли написао А. Хаџић.

О С О Б Е:

Мороквашићка, богата удовица.	Ј. Поповићева.
Милица, кћи јој	Л. Хаџићева.
Златко Славујевић, песник и почасни бележник	Добриновић.
Наста, послуживача у мороквашићкиној кући	Б. Хаџићева.
Рокса, праља	М. Рајковићка.
Ћира, пандур	Поповић.
Мита, писмоноша	Рајчевић.

Збива се у Новоме Саду.

За тим:

ДОКТОР РОБИН.

Шаљива игра у 1. радњи, написао Премареј, за српску позорницу прерадио Ј. Ђорђевић.

О С О Б Е:

Герик	Ружић.
Џексон, фабричар.	Зорић.
Мара, његова кћи	Л. Хаџићева.
Артур, адвокат, њен заручник.	Лукић.
Едита, њена собарица	Ј. Поповићева.
Слуга	Ћирић.

У суботу 24. фебруара први пут: „Фрише фире“. Шала у 1. чину, написао Коста Ристић. — Пре тога по други пут: „Социјалне демократе“. Шаљива игра у 3 чина.
По Гирнтовој новели: „Die Socialdemokraten,“ написао Коста Ристић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.